

УДК [355.34:94] [477] «1945–1950»
DOI: 10.20535/2307-5244.51.2020.220184

Д. В. Веденєєв

ORCID: 0000-0002-8929-9875

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

С. П. Сегеда

ORCID: 0000-0002-7763-1324

*Національний університет оборони України
ім. Івана Черняхівського*

D. Viedenieiev

National Academy of Culture and Arts Management

S. Seheda

National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСПІРАТИВНОСТІ
В ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО
НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО ПІДПІЛЛЯ
В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (1945 — СЕРЕДИНА 1950-Х РР.)**

*Provision of Secrecy in the Activities of Ukrainian Nationalist
Underground Organizations in Western Ukraine
(1945 — mid-1950's)*

В статті висвітлюються засади та організаційний механізм забезпечення конспіративності та захисту службової таємниці в мережі підпілля Організації Українських Націоналістів (ОУН) у ході збройного конфлікту між нею та радянською владою у Західній Україні в 1945 — середині 1950-х рр. Авторів довели, що набули поширення такі основні форми забезпечення секретності й конспіративності в підпіллі ОУН як контррозвідальні заходи з захисту лав підпілля від оперативних ударів спецслужб противника; вивчення професійного арсеналу спецслужб противників, передовсім — їхньої агентурно-оперативної діяльності; контроль лояльності учасників повстансько-підпільного руху, виховання в них дисциплінованості, особистої пильності, спостережливості, обережності в спілкуванні; застосування засобів таємного кур'єрського зв'язку, псевдонімів, умовностей, шифрів і тайнопису.

Ключові слова: захист інформації, розвідка, контррозвідка, повстансько-підпільний рух, шифрувальна справа, Організація Українських Націоналістів.

Based on the previously underresearched documents the article highlights the principles and organizational mechanisms for ensuring of service secre-

cy among the partisan network of the Organization of Ukrainian Nationalists (OUN) in the frame of the armed conflict with Soviets in Western Ukraine during 1945 — mid1950s. It is important to analyze a variety of the operative and organizational-technical experience for providing secrecy in specific conditions of the asymmetric conflict (between the irregular insurgent formations and the state forces). The scientific novelty of the research lies in the authors generalization and systematization of the forms and methods of ensuring informational protection of confidentiality. The secrecy of negotiations between the key figures of the OUN and the UPA must have been ensured in the situation of restructuring of the strategy, the tactics, and the organizational model of activities of the national-independent movement in the post-war period.

The purpose of the article is to describe the system of secrecy protection and the internal security of underground OUN units as a decisive factor in ensuring the survival and development of the underground organizations based on the documents of the nationalist underground and the Soviet special services.

The use of structural-logical and system-functional methods of research allowed to reconstruct the system of units and measures, which provided ensuring of secrecy for the survival of the underground organizations.

The historical-comparative method helped us to analyze the evolution of the organizational-tactical schemes of the partisan activities, which supported the secrecy of the national independent movement under the conditions of the intense hostile activities of the Soviet special services.

The authors proved that a number of forms of secrecy and confidentiality in the OUN underground became widespread, such as the adoption of the opponents' methods of spying, the education of the ordinary members of the organization, and cultivating the importance of self-discipline, patience, and being consistent with the directions of the commanding officers.

Keywords: protection of information, intelligence, counterintelligence, insurgent underground movement, encryption, the Organization of Ukrainian Nationalists.

Під час організаційного розвитку, підпільної та повстанської діяльності український рух самостійників-державників (український націоналістичний рух, стратегічною метою якого оголошувалося відновлення Української Самостійної Соборної Держави) створив оригінальну недержавну систему захисту секретних відомостей, підтримання режимності й захисту внутрішньої безпеки. Зі зрозумілих історичних причин, через жорстке протистояння з політичними противниками ця система мала суттєву специфіку й відмінності від державної діяльності з захисту секретності. Дослідження механізму забезпечення конспіративності й внутрішньої безпеки, життєво важливого для повстансько-підпільних сил у протистоянні з потужною державною силовою машиною, має суттєве значення для поглибленого вивчення орга-

нізаційно-тактичних настанов, спеціальних форм і методів діяльності руху ОУН та УПА як явища воєнно-політичної історії України.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю в комплексному вивченні стратегії й тактики українського руху самостійників-державників, цілісного військово-історичного дослідження повстансько-підпільного руху 1939–1950-х рр. у Західній Україні, виявленні функціональної ролі конспіративно-безпекових заходів у забезпеченні тривалого опору політиці форсованої радянізації згаданого регіону. Нині лєвова частка збройних конфліктів відбувається між державами та недержавними суб'єктами (повстансько-партизанські рухи, ірредентистські, радикальні організації тощо). Отже, порушена тема видається продуктивною з погляду виявлення актуального воєнно-історичного досвіду та наріжних організаційно-функціональних засад поширеної в сучасному світі асиметричної моделі протистояння іррегулярних збройних формувань та силової машини держави.

Під час дослідження особливостей організаційного устрою, тактики, форм і методів діяльності націоналістичного підпілля сучасні науковці виокремили такий аспект історії резистансу як забезпечення внутрішньої безпеки підпільних лав від оперативної діяльності спецслужб противника шляхом запровадження системи конспіративних заходів: застосування шифрів, кодів, умовностей, псевдонімів і криптонімів, конспіративного звязку. Відзначимо внесок у розробку порушеної проблеми в працях істориків О. Іщука, Н. Ніколаєвої (Іщук, О. & Ніколаєва, Н. 2007) та В. Ковальчука (Ковальчук, В. 2006; 2017), в яких на основі оригінальних документів підпілля ОУН висвітлено способи застосування шифрів і системи тайнопису. В науково-документальній праці П. Потічного з серії «Літопису УПА» (Потічний, П. 2002) подано масив документів радянських спецслужб щодо будівництва мережі підземних та інших прихованих сховищ («бункерів», «криївок») націоналістичного підпілля, Д. Веденєєв (Веденєєв, Д. 2003) вивчив способи забезпечення конспіративності в рамках «бункерної війни». Проблематика контррозвідувального й режимно-секретного захисту як функція спецпідрозділів УПА та озброєного підпілля ОУН висвітлювалася в низці праць Я. Антонюка (Антонюк, Я. 2013), Г. Биструхіна, Д. Веденєєва (Биструхін, Г. & Веденєєв, Д. 2007), О. Іщука та В. Ковальчука (Іщук, О. & Ковальчук, В. 2010), В. Огородника (Огородник, В. 2009), Г. Стародубець (Стародубець, Г. 2007). Забезпечення копспіративності в роботі підрозділів пропаганди повстансько-підпільного руху досліджував С. Сєгада (Сєгада, С. 2012). Окремі аспекти порушеної теми знайшли віддзеркалення і в інших працях з історії мілітарної діяльності українського повстансько-підпільного руху під проводом ОУН (Б). В цілому доводиться констатувати, що діяльність із захисту військової таємниці й режимності залишається малодослідженим аспектом історії українського повстанського руху 1940–1950-х рр.

Мета статті: наукова реконструкція організаційно-функціонального устрою та методів роботи системи забезпечення конспіративності озброєного підпілля ОУН в Західній Україні у післявоєнний період.

Джерельну базу статті становлять фонди Галузевого державного архіву Служби безпеки України, передовсім — оригінальні документи руху ОУН та УПА з «Колекції друкованих видань КГБ УРСР» (ф. 13) та оперативні й інформаційні документи спецпідрозділів із боротьби з націоналістичним рухом органів держбезпеки УРСР з ф. 2 «Управління боротьби з бандитизмом МВД, Управління 2-Н та 4-те Управління МГБ-КГБ УРСР».

В основу методології дослідження покладено структурно-функціональний метод, який дає змогу дослідити забезпечення режимності підпілля як підсистему складної системи руху ОУН та УПА, стратегічні завдання й поточна діяльність якої визначали функції та спрямованість режимно-секретних заходів. Історико-порівняльний метод дає змогу виявити еволюцію конспіративних заходів залежно від конкретно-історичного етапу функціонування підпілля. Історико-генетичний метод здатен виявити детермінованість змісту режимно-секретної діяльності базовими воєнно-політичними настановами націоналістичного руху та особливостями його історичного походження.

Перше післявоєнне десятиліття для західного регіону України відзначилося запеклим протиборством між радянськими силовими структурами й рухом опору під політичним проводом ОУН (Б). Стратегічною метою руху українських націоналістів у післявоєнний період було повалити радянську владу в Україні шляхом «національної революції» та побудувати УССД на засадах демократії й соціальної справедливості, визначених III Надзвичайним великим збором ОУН у серпні 1943 р. В основу тактики підпілля було покладено настанову про збереження «політичної і військової революційної організації, що у визвольний період творить хребет народу і його провід», розбудову «революційно-підпільних клітин у всіх середовищах багатогранного життя ССРСР». Завдання руху опору найближчого порядку полягали в зриві політики радянзації регіону методами антирадянської пропаганди й агітації, саботажу заходів режиму в соціально-економічній сфері, силовими засобами тощо¹.

Відчутні втрати в боях з оперативно-військовими силами НКВС-НКДБ та нерівність бойових можливостей, поряд з необхідністю специфічних дій зі збереження сил і зриву радянзації призвели до вироблення нових підвалин тактики озброєного підпілля ОУН. Наголос зробили на мінімізації зіткнень з силовими структурами противника, збереження власної органі-

¹ Декларация Провода Организации Украинских Националистов после закінчення другої світової війни в Європі [травень 1945 р.]. Б. м.: б. в., 1948.

зайціно-кадрової структури, посилення конспірації та внутрішньої безпеки підпілля. Натомість вістря боротьби обертається проти цивільної адміністрації й колгоспного будівництва.

В документі ОУН «До тактики революційної боротьби» (червень 1946 р.) нова лінія дій характеризується як «глибока підпільна тактика». «Існуюча політична ситуація в умовах тотального більшовицького терору та “мирної” міжнародної обстановки для наступальних повстанських дій є виразно не пригожа», необхідна «оборонно-підпільна тактика», спрямована на те, щоб «оминати відверті, широкі, масові акції, а зокрема відверті збройні виступи більших масштабів». Відповідних змін потребують організаційна структура, пропаганда, бойова діяльність й побут підпілля¹.

Захист організаційної та військової таємниці, підтримання належного рівня конспіративності й внутрішньої безпеки ставали вкрай важливими передумовами до виживання підпілля і реалізації його нової стратегії за умов інтенсивної радянської Західної України, створення в регіоні потужного механізму оперативних органів державної безпеки (на 1 листопада 1946 р. їх агентурний апарат у регіоні налічував 644 резиденти, 2249 агентів та 18165 інформаторів), органів внутрішніх справ, Внутрішніх військ та парамілітарних формувань із місцевого населення².

Антирадянський рух опору вдавня до своєрідної «бункерної війни». Під нею слід розуміти систему заходів зі збереження й забезпечення дієздатності повстансько-підпільних сил, обумовлену переходом до тактики глибокого підпілля та дій малими групами в інтересах налагодження тривалого опору сталінському режиму в Західній Україні. Головними елементами бункерної війни стали розробка специфічної стратегії й тактики збройного і ненасильницького опору, механізму управління підпіллям за умов його дисперсної дислокації; запровадження особливих технологій будівництва й дислокації сховищ; система їх конспірування, забезпечення матеріальними засобами та зв'язком. Приписувалося, що «про криївки повинні знати ви і господар. Пояснить йому: коли хто буде знати більше, то буде суворо покараний». Назагал рекомендувалося обмежити спілкування з господарем будинку, де діяла криївка. Хазяїн мав дотримуватися конспірації навіть при присутті незнайомих йому особисто підпільників (Антонюк, Я. 2013, с. 33).

Система бункерів не могла існувати без жорсткої системи конспірації та відмінно налагодженого зв'язку. Як ішлося в «Організаційних вказівках» підпіллю (квітень 1950 р.), «при дотриманні конспірації можна існувати довго. Агентура є скрізь, тому кожен підпільник повинен знати правила конспірації як солдат статут польової служби. Підпільник повинен жити під землею»³. Особовий склад референтур переховувався окремо від референ-

¹ Галузевий державний архів (ГДА СБУ), ф. 13, спр. 376, т. 7, арк. 17.

² ГДА СБУ, ф. 2, оп. 70, спр. 7, арк. 27.

³ ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 22, арк. 188.

тів і їх охоронних боївок. На зиму підпільники поділялися на дрібні групи, визначали засоби зв'язку, домовлялися про час і місце збору, заготовляли продукти, медикаменти, канцелярські товари тощо. Пункти зв'язку переносилися, переважно з населених пунктів до лісів, у них постійно перебували зв'язковий та два озброєних охоронці. Розгорталися лінії зв'язку через кур'єрські групи, широко застосовувалися для передачі повідомлень («гріпсів», «штафеток») так звані «мертві пункти» (в дуплах дерев, ямах, закинутих будівлях тощо). Так створювалися своєрідні «шлюзи», що ізолювали в ході передання інформації проводи й функціонерів різних рівнів один від одного.

Конкретизуючи нову стратегію опору, в 1945–1946 рр. лідери ОУН в Україні Р. Шухевич, В. Кук, О. Гасин, В. Сидор, Р. Кравчук, П. Федун та інші виробили три наріжні тактичні схеми («три кита») під назвами «Дажбог», «Олег» і «Орлик». Головною була тактична схема «Дажбог», яка визначала принципи дій «глибокого підпілля» за нових умов, спрямовані на його виживання та протидію радянському будівництву. Схема, насамперед, передбачала:

- збереження кадрів шляхом легалізації та мінімізації відкритих виступів;
- створення позицій підпілля в органах влади та управління, підготовка до можливого захоплення влади в Україні;
- зрив у різний спосіб заходів з радянізації регіону;
- посилення конспірації, дезінформування противника щодо реальної чисельності та планів підпілля¹.

«Дажбог» орієнтував на ретельну конспірацію, налагодження системи бункерів і ліній конспіративного зв'язку. Виняткове значення надавалося розбудові «легальної сітки» — груп або окремих «симпатиків», що мешкали легально, мали можливості створювати осередки сприяння підпіллю в органах влади та інших державних установах, колгоспах та підприємствах, навчальних закладах, на об'єктах транспорту й зв'язку.

Втілення «Дажбогу» потребувало найактивніших спеціальних заходів по лінії Служби безпеки (СБ) ОУН. На неї покладалося творення та організація роботи розвідувально-інформаційної мережі (зокрема — через «легальну сітку»), контррозвідувальний захист нелегального середовища, здійснення силових акцій проти представників адміністрації та активу, негласних помічників радянських правоохоронних органів, забезпечення конспіративності навколо місць укриття лідерів та функціонерів підпілля, ліній його зв'язку².

Відповідно, питання охорони організаційної таємниці та режимності посідало поважне місце в професійній підготовці контррозвідувальних кадрів СБ. Один з проєктів «Інструкції виховно-вишкільної праці в Службі Безпеки» (1946 р.) наголошував на необхідності в опануванні знаннями з істо-

¹ ГДА СБУ, ф. 13, спр. 490, арк. 142–144; спр. 372, т. 28, арк. 100–106.

² ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 29, арк. 104.

рії, географії, іноземних мов, історії та програмних документів націоналістичного руху¹.

З урахуванням потреб таємності й конспіративності відпрацьовувалася система підбору молодіжних кадрів. Рік — півтора неофіт перебував рядовим підпільником, його відданість і ділові якості перевірялися на конкретних дорученнях, зокрема розвідувальних, з виявлення ворожої агентури, терористичних актах. Численні вишкільні програми схеми «Олег» (робота з молоддю й підготовка кадрового резерву підпілля) передбачали вивчення, зокрема, форм і методів роботи радянських органів держбезпеки, конспірації тощо. За вимогами інструктивного документа «Модерна зброя підпілля» (1950 р.), в основу виховання пропонувалося покласти такі постулати як «конспірація», «збереження організаційних тайн», «обережність», «організованість», «розважливість», «мовчазність», «точність»².

За рішенням Проводу ОУН здійснювалося навчання по лінії контррозвідки СБ всього керівного складу територіальних проводів підпілля. До програми входило вивчення методів агентурно-оперативної роботи противника, конспірації, на практиці функціонери вчилися вести допит й оформлювати протоколи³. В цілому власне контррозвідувальна робота підпілля гарантувала внутрішню безпеку підпілля через:

- створення власних оперативних позицій в радянських силових та інших державних структурах;
- виявлення оперативних джерел противника у середовищі руху опору;
- вивчення форм і методів роботи радянських правоохоронних органів, навчання підпільників засобів протидіяти ним;
- організація заходів з конспірації та контролю за її дотриманням у повсякденній діяльності підпілля.

Значну увагу приділялося перевірці особового складу підпілля. Як зазначалось у «Керівних вказівках» референту СБ крайового проводу «Поділля» «Ковалю» (червень 1947 р.), приймати поповнення до підпілля можна тільки після ретельної перевірки й за узгодженням з окружним референтом СБ. Необхідно перевіряти переселенців і репатріантів, відсторонити від нелегальної роботи колишніх бійців винищувальних батальйонів, міліціонерів, переселенців, звільнених у запас з війська⁴. За вказівками окружного провідника «Богуна» (вересень 1946 р.) «гострій» перевірці СБ підлягали ті, хто певний час перебував під арештом, залишав свій терен, мав засуджених рідних тощо. Наголошувалося на перевірці та виводі непевних підпільників перед переходом до бункерів на зимовий період.

¹ Центральний державний архів вищих органів влади України, ф. 3833, оп. 1, спр. 233, арк. 44–48.

² ГДА СБУ, ф. 13, спр. 398, т. 21, арк. 66–70.

³ ГДА СБУ, ф. 2, оп. 57, спр. 6, т. 1, арк. 272.

⁴ ГДА СБУ, ф. 2, оп. 57, спр. 2, арк. 11–12.

Як уже зазначалося, на СБ покладалася робота з забезпечення конспіративності в роботі підпілля. Конспірація, зазначалось у згаданому документі СБ «Інформативна робота», «рівноважить сили ворога і революційної організації». «...Референти СБ повинні дбати за те, щоб кадри відповідно конспірувалися, перебували малими групами, щоб криївки були відомі тільки тим, які в них перебувають». Необхідно слідкувати, щоб підпільники не розшифровували один перед одним місця переховування, не допускали горизонтальних контактів¹.

Окрім того, приділялася підвищена увага періодичній зміні псевдонімів, криптонімів місцевостей, проводів. Для оперування в конкретній місцевості підпільник обирав певний псевдонім. У документації назви округів кодувалися цифрами, надрайонів у них — буквами, районів — знову цифрами. Відповідні зашифровані назви застосовувалися для позначення територій («Замок» — Група УПА «Захід», «Степ» — Тернопільська область, «Басейн» — Словаччина тощо). Під криптонімами фігурували важливі заходи й тактичні прийоми підпілля: «Троя» (творення позицій у містах), «Сад» (робота в навчальних закладах), «Фенікс» (збереження кадрів), «Комаха» (підготовка до війни), «Піонер» (кадри для Сходу), «Нечай» (конспірація), «Інститут» (легальні осередки) тощо².

Отже, основними причинами запровадження системи забезпечення конспіративності в діяльності підпілля ОУН (відповідно до післявоєнних умов «глибокого підпілля») можна вважати піклування про контррозвідувальний захист власних лав від оперативних ударів і агентурної діяльності спецслужб противників Радянського Союзу; відвернення витоку відомостей, яке б сприяло військовому розгрому мережі підпілля; гарантування внутрішньої безпеки, бездатності й дисциплінованості учасників повстансько-підпільного руху. При цьому захист секретності багато в чому (зі зрозумілих екстремальних обставин боротьби націоналістичного руху) набув, передовсім, спрямованості на забезпечення належної конспіративності у роботі та внутрішньої безпеки власних лав.

При розробці заходів із захисту організаційної та військової таємниці рухом ОУН використовувала напрацювання й досвід інших революційних і підпільних рухів, режимної й контррозвідувальної діяльності державних спецслужб, статутні та інші документи регулярних збройних сил. Запровадження заходів із захисту державної таємниці та інформації (механізмів цензури) враховувалося ОУН при розробці проектів творення державного ладу майбутньої Української суверенної держави та її органів безпеки, що свідчить про належне розуміння самостійницьким рухом вагомості цієї сфери без пекової та правоохоронної діяльності.

¹ ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 20, арк. 38.

² ГДА СБУ, ф. 2, оп. 99, спр. 12, т. 1, арк. 7–8.

Зусилля з захисту секретності й режимності спрямовувалися на приховування особистостей, захист безпеки ватажків та учасників націоналістичного руху; забезпечення таємності навколо планів і підготовки заходів підпілля; приховування або зашифрування документації; забезпечення таємності навколо місць перебування підпільників, складування зброї, типографій, складів та інших об'єктів; захист ліній зв'язку й конспіративних квартир; відвернення створення агентурних позицій спецслужб противників у власному середовищі тощо.

Завдання організації захисту секретності, конспіративності та власної безпеки в цілому покладалися на спеціальні підрозділи руху ОУН, до компетенції яких входила розвідувальна, контррозвідувальна й карально-дисциплінарна діяльність.

Керівники й СБ ОУН вдалися до розробки розпорядчих та інструктивних документів, відповідних навчальних і методичних видань та документів. Питання захисту секретності, забезпечення конспірації й режимності обов'язково вводилися до навчальних програм спеціальної підготовки та корпоративного виховання активних учасників націоналістичного руху.

Протягом існування націоналістичного руху набули поширення такі основні форми забезпечення секретності й конспіративності:

- контррозвідувальні заходи з захисту лав підпілля від оперативних ударів спецслужб противника;
- вивчення й урахування (запозичення) професійного арсеналу спецслужб противників, передовсім — їх агентурно-оперативної діяльності;
- контроль і перевірка лояльності, надійності учасників повстансько-підпільного руху, виховання в них дисциплінованості, особистої пильності, спостережливості, обережності в спілкуванні, непримиренності до ворогів, витримки та інших психологічних рис, необхідних для конспіративної діяльності;
- виявлення та нейтралізація (включаючи фізичне усунення) агентів та інформаторів противника, застосування різноманітних дисциплінарних і каральних санкцій до порушників дисципліни й режимності;
- застосування засобів таємного кур'єрського зв'язку, псевдонімів, умовностей, шифрів і тайнопису;
- навчання ватажків та учасників націоналістичного підпілля методам збереження й захисту організаційної та військової таємниці.

Досвід конспіративно-режимної діяльності підпілля ОУН (Б) становить інтерес з погляду інструментарію асиметричного (неконвенційного) протиборства між державною силовою машиною та спецпідрозділами іррегулярних збройних формувань (ІЗФ). Зокрема, розглянутий у статті історичний приклад протистояння свідчить про такі властивості ІЗФ: творення спецпідрозділів з контррозвідувальними й режимно-контрольними функція-

ми; прагнення вивчити й запровадити для гарантування внутрішньої безпеки й режимності форми й методи роботи державних спецслужб; намагання поширити відповідні знання та прищепити відчуття пильності серед своїх учасників; створити розгалужену систему тольної конспірації й контролю всередині власного нелегального середовища; забезпечити вчасне інформування про наміри спецслужб противника, зокрема спираючись на підтримку лояльного повстанцям населення тощо.

Антонюк, Я. 2013. *СБ ОУН (б) на Волині та Західному Поліссі (1946–1951 рр.)*. Луцьк: Ключі.

Веденєєв, Д. 2003. «Бункерна війна» в Західній Україні у 1940–1950-х роках. *Сторінки воєнної історії України*. Вип. 7. Ч. II. С. 77–88.

Веденєєв, Д. & Биструхін, Г. 2007. *Двобій без компромісів. Протиборство спецдізділів ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945–1980-ті роки*: Монографія. Київ: К.І.С.

Ішук, О. & Ковальчук, В. 2010. *Генерал Микола Арсенич: життя та діяльність шефа СБ ОУН*. Київ.

Ішук, О. & Ніколаєва, Н. 2007. *Методи зашифрування кореспонденції у підпіллі ОУН і УПА та їх розшифрування органами державної безпеки УРСР в 1944–1954 рр.* Київ.

Ковальчук, В. 2017. «Езопова мова» і тайнопис у документах повосенної ОУН-Б: нові знахідки. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. Вип. 53. С. 122–131.

Ковальчук, В. 2006. *Діяльність ОУН (б) та Запілля УПА на Волині та Південному Поліссі (1941–1944 рр.)*. Львів.

Огородник, В. 2009. *Підготовка кадрів Служби безпеки Організації українських націоналістів (бандерівців) (1941–1951 рр.)*. Автореферат дис... канд. істор. наук. 07.00.01. Київ.

Потічний, П. *Архітектура резистансу: кріівки і бункери УПА в радянських документах*. Торонто; Львів: Літопис УПА, 2002. Т. 38.

Сегеда, С. 2012. *Створення та розвиток української військової преси (XX — початок XXI століття)*: монографія. Рівне: Овід.

Стародубець, Г. 2007. *Українське повстанське запілля (друга половина 1943 — початок 1946 років)*: дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01. Чернівці.

Antoniuk, Ya. 2013. *SB OUN (b) na Volyni ta Zakhidnomu Polissi (1946–1951 rr.) [SB OUN (b) in Volyn and Western Polissya (1946–1951)]*. Lutsk: Kliuchi. [in Ukrainian]

Viedenieiev, D. 2003. «Bunkernaviina» v Zakhidnii Ukraini u 1940–1950-kh rokakh [The Bunker War in Western Ukraine in the 1940s and 1950s]. *Storinky voiennoi istorii Ukrainy*. Vyp. 7. Ch. II. S. 77–88. [in Ukrainian]

Viedenieiev, D. & Bystrukhin, H. 2007. *Dvobii bez kompromisiv. Protymborstvo spetspidrozdiliv OUN ta radianskykh syl spetsoperatsii. 1945–1980-ti roky [Duel Without Compromise. Confrontation Between OUN Special Forces and Soviet Special Operations Forces. 1945–1980]: Monohrafiia*. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian]

Ishchuk, O. & Kovalchuk, V. 2010. *Heneral Mykola Arsenych: zhyttia ta diialnist shefa SB OUN [General Mykola Arsenych: Life and Activity of the Head of the OUN Security Service]*. Kyiv. [in Ukrainian]

Ishchuk, O. & Nikolaieva, N. 2007. *Metody zashyfruvannia korespondentsii u pidpilli OUN i UPA ta yikh rozshyfruvannia orhanam yderzhavnoi bezpeky URSR v 1944–1954 rr. [Methods of Encrypting Correspondence in the Underground of the OUN and UPA and their Decryption by the State Security Bodies of the USSR in 1944–1954]*. Kyiv. [in Ukrainian]

Kovalchuk, V. 2017. «Ezopova mova» I тайнопис у документах повоєнної ОУН-В: нови знахідки [«Aesop's Language» and Cryptography in the Documents of the Postwar OUN-B: New Findings]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya istorychna*. Vyp. 53. S. 122–131. [in Ukrainian]

Kovalchuk, V. 2006. *Diiálnist OUN (b) ta Zapillia UPA na Volyni ta Pivdennomu Polissi (1941–1944 pp.) [Activities of the OUN (b) and Zapillya UPA in Volyn and Southern Polissya (1941–1944 pp.)]*. Lviv. [in Ukrainian]

Ohorodnyk, V. 2009. *Pidhotovka kadriv Sluzhby bezpeky Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv (banderivtsiv) (1941–1951 rr.) [Training of the Security Service of the Organization of Ukrainian Nationalists (Bandera) (1941–1951)]*. Avtoreferat dys... kand. istor. nauk. 07.00.01. Kyiv. [in Ukrainian]

Potichnyi, P. *Arkhitektura rezystansu: kryivky i bunkery UPA v radianskykh dokumentakh [Resistance Architecture: UPA Hideouts and Bunkers in Soviet Documents]*. Toronto; L. : Litopys UPA, 2002. T. 38. [in Ukrainian]

Seheda, (2012). *Stvorennia ta rozvytok ukrainskoi viiskovoi presy (XX — pochatku XXI stolittia) Creation and Development of the Ukrainian Military Press (20th — Early 21st Century)*. Rivne. [in Ukrainian]

Starodubets, H. 2007. *Ukrainske povstanske zapillia (druha polovyna 1943 — pochatok 1946 rokiv) [Ukrainian Insurgent Garrison (Second Half of 1943 – Early 1946)]*: dys... d-ra ist. nauk: 07.00.01. Chernivtsi. [in Ukrainian]

УДК (94):327(73)«1947» Трумен
DOI: 10.20535/2307-5244.51.2020.220185

Т. П. Аністратенко

ORCID: 0000-0003-0930-8872

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

T. Anistratenko

Taras Shevchenko National University of Kyiv

РАДЯНСЬКІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ДОКТРИНИ ТРУМЕНА 1947 Р.

Soviet Interpretations of the Truman Doctrine of 1947

Предметом дослідження є доктрина Гаррі Трумена 1947 р., її оцінка та інтерпретація серед істориків доби СРСР. Основною метою статті є визначення за їхніми роботами еволюції поглядів щодо характеристики доктрини. В статті проаналізовано еволюцію оцінок і поглядів радянських науковців на післявоєнну зовнішню політику США загалом. Завданням статті є визначити ступінь об'єктивності таких оцінок.

Ключові слова: зовнішня політика, холодна війна, доктрина Трумена, США, Греція, Туреччина, історіографія.